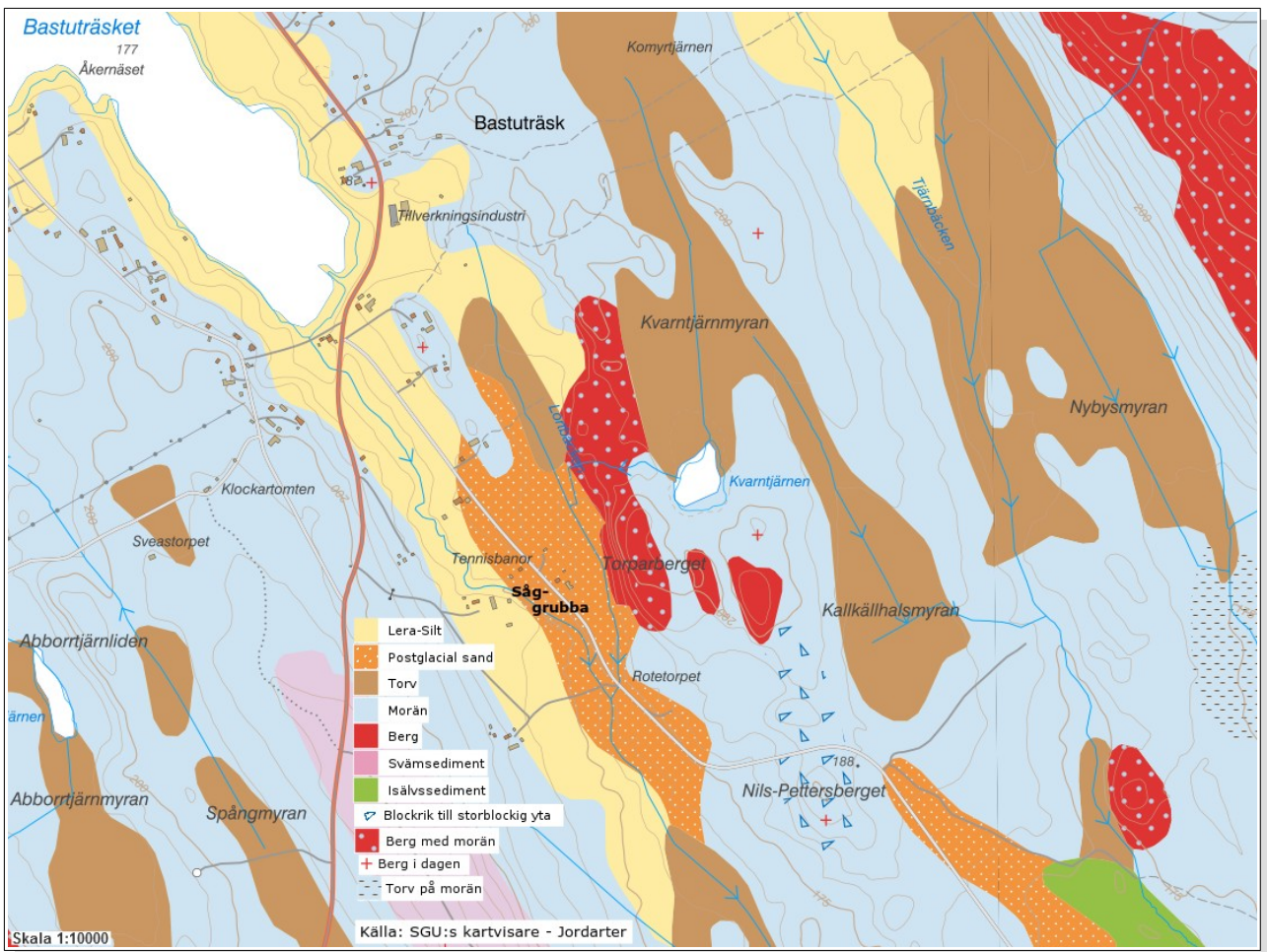

Isälvsås, jordarter och grundvatten

/Gunnar Odell, 2024-07-15

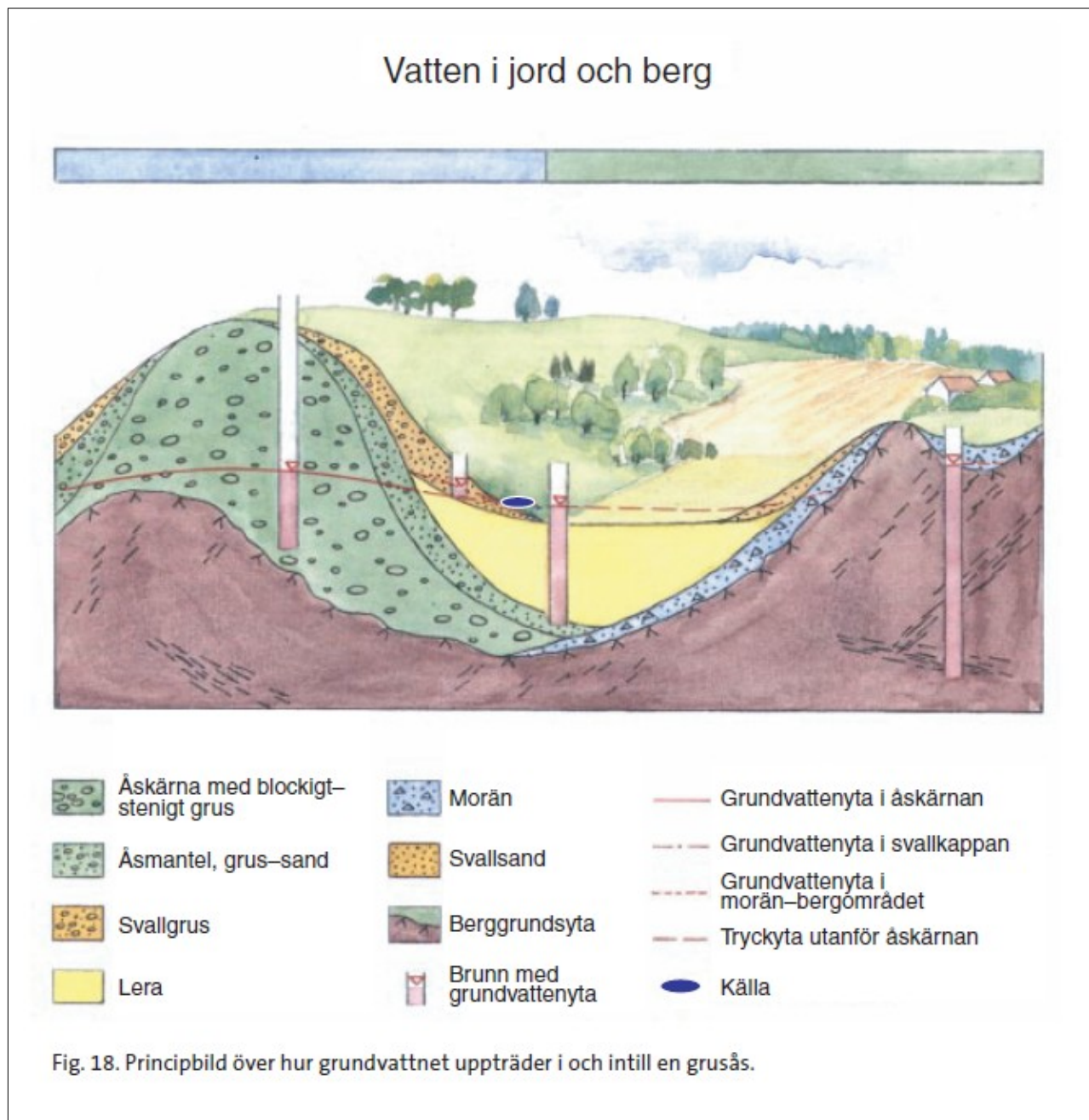
Det är ingen slump att "Thors källa" grävdes ut just här. Genom byn löper en isälvsås. Sådana är ofta vattenförande och har god kvalitet på vattnet. Åsen syns inte i närheten av Såggrubba pga. att jordmaterialet har svämmat ut när det dåtida havet drog sig tillbaka vid landhöjningen, men både norr om Bastuträsket (t.ex. vid Bastunäset) och söder om byn längs Braxselevägen (t.ex. vid Åsarna) syns den tydligt. Åsen bildades vid inlandsisens avsmältning och löper i stort sett parallellt med isens avsmältningsriktning, dvs. längs med dalgången. En isälvsås har ofta varierande bredd och höjd utefter sin sträckning beroende på isens avsmältningshastighet och hur stora mängder vatten och material som isälven transporterade vid varje tidpunkt. På SGU:s (Sveriges geologiska undersökning) jordartskarta framgår i stort hur olika jordartsfraktioner har fördelats i landskapet:

På mer detaljerad nivå förekommer det i själva verket många avvikelser från vad kartan visar. På de allra flesta håll i Säggrubba hittar man finsand som uppkommit efter det att inlandsisen försvunnit (en s.k. postglacial jordart). I ett relativt litet område i nordvästra delen finns siltmaterial (en mellanform mellan finsand och lera). Enda stället där det finns ett lager mellansand, och möjligen lite grovsand, är i den östra branten vid "Såggrubba syd", men direkt ovanför det (kring P-platsen) är det mjåla-lera. Den finkornigaste mineraljorden ligger dock utanför Säggrubba. I de flacka områdena i botten av ravinen längs bäcken finns

olika sorts svämsediment. Mineraljorden som avsatts vid tidpunkter med högvatten är här dåligt sorterad och ofta uppblandad med organiskt material. Några små blockiga partier kan nog till stor del förklaras av att man under flottningsepoken rensade bäcken så att inte timret skulle fastna.

Var återfinns då grundvattenytan kring en isälvsås? I en publikation från SGU: ”Beskrivning till karta över grundvattenförekomster i Umeå kommun”, skriven av Torbjörn Wikner 2006, finns en bra principbild över det:

Om vi föreställer oss en betydligt flackare formation än den i bilden ovan, gäller samma princip för Såggrubba. ”Thors källa” ligger då ungefär i samma läge som där det står ”Källa” i bilden (oval mörkblå prick).